

Megjött Oioné, s a gyilkos kelevézt
 Aríciába úgy mártja, az odavész.
 A fákról csüng a vér, és kifordult szemekkel,
 Kitépett hajjal ott némberek fekszenek el.
 Oioné szegény zaklatott volt kicsit,
 Csinált gyorsan tehát egy szép harakirit.
 Ettől izmosodik ám a drámai feszkó,
 A kancsi istenek mondják az égből: „Ez jó!”

THÉZEUSZ Jaj, én meg siratom mindjüknék pusztulását,
 Nem kell kesztyű, se muff többé, se forró lábzsák.
(Hüppögve, tragikusan leül)

Sumonyi Zoltán

VITÉZ NAGYFALUI TOLDI MIKLÓS SZERELME ÉS EGYÉB KALANDJAI

Regény – részlet

„*Mint ha páasztortúz ég őszi éjszakákon... Rémlík, mintha látnám termetes növést*” – jó, értjük, de elég legyen a pimaszkodásból, ha nem akarok igazgatói intőt! Vagy főtítkárit. (Akadémiai!) Tehát:

Arany erotikájáról készítettem rádióműsort a múlt század nyolcvanas éveiben Vas Istvánnal. Vas bámulatos memóriával hosszan idézte a példákat, s főleg a TOLDI SZERELMÉ-ből, de folytatta és ki is egészítette az Arany által elhallgatott sorokat, amelyeket a Mester, előbb egyértelmű helyzeteket teremtve, a fantáziánkra bízott. (Örzsze alig félreérthető viselkedését Piroska ágyában, Eszter és Toldi fülledt erotikával előkészített találkozását, Piroska és Tar Lőrinc mézesheteit például. „*A vérnek is abban lehet egy kis része: / Nem epe a mézes hetek ifjú méze.*”) – A realista kikacsint az édes romantikából!

Akkor olvastam el újra a TOLDI SZEREL-

MÉ-t, a trilógia leghosszabb, legizgalmasabb, de legkevésbé ismert középső részét, amely olyan, mint egy bekormozott vilánykörte; hiába ég belül az izzó, valami láthatatlan korom homályban tartja a nagy ívű és sok szálon futó verses kalandregényt. (Szerelem és féltékenység, gyilkosság és bosszúhadjárat, tetszhalál és sírrablás; a Shakespeare-mesék fele benne van!)

Most aztán a Helikon Kiadó irodalmi vezetője, felbuzdulván Batthyány-trilógiámon, megkérdezte, hogy írnék-e olyan történelmi regényt, amelyik az *iskolai kötelező olvasmányokhoz* is „csatlakoztatható” lenne? – „Jó, akkor megírom a TOLDI-t!” – vágtam rá komolytalanul. Hanem a kiadó komolyan vette az én léha válaszomat, s erre már csak egyet tehettem: megkísérelni a szinte lehetlent. És ha az „égi és ninivei hatalmak” engedik, karácsonyra megjelenik a kalandregény.

I. Az álruhás vendégség és regénybe kívánczó következményei

„Elmegyek, furdúlok egyet-kettőt, szóla,
Hiszen én vagyok az ország számadója.”
(Arany János)

A magyarok emlékezetében úgy él, hogy csupán az *Igazságos*nak nevezett Hunyadi Mátyás király járta volna álruhában az országot. Pedig hát volt példa az efféle országjárásra korábban is, későbben is, csak azokat nemigen jegyezték föl, vagy ha följegyezték, régen elfelejtettük. Sok oka van ennek a nemzeti felejtésnek, mint ahogy sok szerencsés körülmény kellett az álruhás királyi kedvteléshez, s azok között is első helyen áll az ország nyugodt állapota. Hogy például a király nyugodtan ott merje hagyni a palotáját, továbbá, hogy bátorlagosan közlekedhessen a maga álruhájában mint elszegényedett nemesember vagy kocsikerékkal karikázó bognárlegény, akár egy szál maga is. Ilyen idők pedig a kisebbik Hunyadi fiú halála után nemigen voltak már a magyarok történelmében. Azért emlegetik hát ma is annyit, s élnek a furfangos vagy igazságosztó legendák, amelyeknek java része pedig nyilván az elmúlt ötszáz esztendő sanyarú korszakaiban született, visszavágyakozva, igazságosnak titulálva a legenda hőseit, s ahogy mondani szokták: a nép ajakán. Haj, csak egyszer volt ilyen, s azóta sem!

Pedig becses források tanúsítják, hogy több mint száz évvel Mátyás király megszületése előtt is volt egy magyar uralkodó, aki szintén kedvelte az ilyen maskarás megvizitálását a birodalmának. De hát akkor is rendben volt az ország állapota, s azt a rendet már családi örökségül kapta a fiatal Lajos király Nápolyból idekerült atyjától, Róbert Károlytól. Persze a lyukas emlékezetű nemzet semmiféle dicsérő jelzöt nem ragasztott a szétilált országot rendbe tevő király nevéhez, elégedjen az meg a kettős keresztnevével. Hanem a fiát, aki aztán negyven esztendeig gazdálkodhatott ebből a lilomos aranyforintokkal is megtámogatott örökségből, a *Nagy* jelzővel tisztelte meg az utókor. Na de hát annak is megvolt a maga oka, kár lenne elvitatni.

A fiatal Anjou Lajos tehát már uralkodása kezdetén is olyan biztonságban érezhette a királyságát, hogy egy késő nyári napon budai palotájából egészen a Tiszáig elmerészkedett. Titokban készült az útra, szerzett egy ócska dolmányt, egy ütött-kopott szűrt, egy rossz süveget nyomott a fejébe, a vállára valami kötőféket dobott, így osont le a palota cselédlépcséjén az istállók felé, hogy kiválasszon ott magának egy nagyobb testű, igénytelen lovat, amelyik nem nagyon üt el a lovas öltözetétől, de azért bírja a hosszabb megpróbáltatásokat is.

– No, öcsém, hát azt nyugodtan kihiheted innen – mordult felé egy idősebb lovászmester, aki mindaddig gyanakodva figyelte az ismeretlen lovászfű válogatását –, arra a mi felséges urunk úgysem ülne föl soha!

– Hát ha ő nem is, én majd felülök rá! – felelte örömmel a király, mert ez volt az ő maskarájának első próbatétele. Ez pedig láthatóan jól sikerült.

Napokig bolyongott aztán a Duna–Tisza közének pusztái, kisebb-nagyobb falvai, városai között mint kárvallott birtokos köznemes, aki csak azért vette nyakába az országnak ezt a pusztább keleti felét, mert úgy hírlik, hogy errefelé szokták elhajtani a lopott jószágokat. Itt a sok terelgetett állat között jobban elkeverednek az idegen akolból való, de ő bizonyos abban, hogy akármekkora ménesben is fölismeri a maga három háttaslovát, s akkor visszafelé már nem kell ezen az otromba állaton ügetnie. Hanem azokon úgy repül majd haza, mint a szélvész!

Küldözgették is egyik cserénytől a másikig, merthogy a kérdezettnél még véletlenül sincs soha egy lopott jószág, hanem a szomszédjáért bizony már senki nem tenné tűzbe a kezét. Ha ráesteledett, betért valamely kutyakaparóba, ahogy itt nevezték azokat a siralmas állapotú vendégfogadókat, ahol csak egy hosszú asztal körül szoktak bóbiskolva üldögelni a betévedt pásztoremberek, szerencsétlen úton maradtak, s ahol a mogorva kocsmáros kelletlenül teszi eljűk a másutt eladhatatlan, savanyú vinkót. A fiatal Anjou király mégsem bánta, hogy ott kell éjszakáznia, mert mégis valami fedél van a feje fölött, s közben annyi megszívlelendő dolgot szívhat magába még a nehezen induló beszélgetésekből, döcögő félmondatokból is, amennyit egy esztendő alatt sem a tanácsurak olajozott jelentéseiből. De hiszen éppen ezekért indult ő útnak.

Harmadnap estére érkezett így el a Tisza folyó közelébe, de még akkor sem a partjái, mert annak a partját nagyon nehéz lett volna pontosan kijelölni, annyi volt arrafelé már a víz meg a zombék a sok élő és holt kanyarulatban. Csak a közelében járt, éppen egy takaros falu határában, de olyan takaros volt annak még a határa is, itt-ott elszórt bokrokkal, közöttük nagy füves térségek, a fű meg a ló bokájáig ért, hogy a király úgy gondolta, itt éjszakázik valamelyik terebélyesebb bokor oltalmában. Az a magas fű is olyan frissen hullámzott a lemenő nap vöröseiben, mintha nem is augusztus végét mutatták volna az 1345-ös esztendő kalendárium lapjai. Kizablázta a lovát, hadd legeljen az a szegény jószág, ő maga pedig leterítette a rossz szűrét, s hanyatt fekvé hunyorgott az alföldi naplemente meg-megborzongató hűvösében.

Aludt ő már így nemegyszer, gondolta, most nyár elején is Zára alatt, a táborban. Na, akkor ott a velenceiekkel hamar dűlőre jutottunk Zára dolgában, talán gyanúsán is hamar, gondolkodott el a király, egy hosszú fűszálat rágcsálva fektében, s ettől a nyári emléktől egyszerre megszomjazott. Féloldalt felkönyökölt, megrázta a kulacsot, de abban talán ha egy kortynyi víz kotyogott, az is jó langyos lehet már reggel óta. A lova távolabb prűszkölve hersegtette a harmatos füvet, már nem is annyira az éhség miatt, mint inkább a harmatot nyaldosta a tetejéről. Na gyere, Majsa, mondta a király félhangosan, inkább magának, semmint a lónak, mégiscsak benézünk a faluba, keresünk ott egy jó vizű kutat!

Mindjárt az első ház nagy, fehér falú épület volt egy kisebb halom tetején. A kerítés kétszárnyú kapui kitérve, s közelebb érve látszott csak, hogy azok nem is kitérve, de sarkaikból kivette heverték a fűben, mint régen haszontalanná szomorodott eszközök. A szegényes utas közeledtére dühödt komondorok rohantak ki azon az üres kerítés-szakaszon, s ettől az otromba ló is elkezdett idegesen ficánkolni, kissé fel is ágaskodott, de csak annyira, mintha két mellső lábával akarná eltaposni a vicsorgó kutyákat. A lovasnak egyszerre kellett figyelnie most a komondorokra is, meg az alatta kapáló Majsa nevű hátasra is, s akkor csak azt vette észre, hogy mint valami parancsszóra, a kutyák nyüssítve visszafutnak az udvarra, ott is egy nagy kerekű kút mögé. Lajos csak akkor látta meg, hogy ki parancsolta vissza a komondorokat, szép, barna hajú lány állt a kút mellett, s kissé előrehajolva, mindkét karjával lefelé evezve a levegőben, még mindig fegyelmezte a behúzott farkkal nyüssítő ebeket. „Tisza! Bundás! Hátra, hátra!” Volt abban a mozdulatban valami kislányos igyekezet, az olyan süldő lányokat jellemző testtartás, akik csak nemrégén hagyták el a gyerekkorukat.

– Szépséges kisasszony – köszönt be Anjou Lajos lovagias meghajlással –, utasember vagyok, szabad-e itatnom?

– Ugyan hogyne volna szabad, jó ember? – csilingelt a lány a kút mellől, de szinte már érett, okos hangon. – Hanem már máma hová megyen ilyenkor, még ha akár-

mennyire utas is? Jobban tenné bizony kegyelmed, ha megpihenne minálunk, aztán jókor reggel megint útra kelhet!

Lajos ezekre a szavakra, meg hogy jobban szemügyre is vette a közben már kiegyenesedett sudár leányt, úgy elámult, úgy elfelejtkezett álruhás önmagáról, hogy kis híján elárulta magát, s ha nem kap még időben észbe, valami olyan komplimentet talál mondani a fiatal leány szépségére, amilyent csak a trubadúrok vagy az udvari lovagok tudtak az idő tájt kitalálni. De akármit mondott volna is, egy szál bók sem lett volna abban, hanem színtiszta valóság. Hiszen úgy megdobbant a szíve is, ahogy csak a tízegynéhány éves kamaszok szíve tud egymástól megdobbanni. De hát ez érthető, Lajos csak a tavaszon múltott el tizenkilenc esztendő, az a lány meg ott bent talán ha három-négy évvel lehet fiatalabb.

– Megkövetem a személyét, lelkem leányasszony – próbált a király ekképpen valami népibb hidat építeni az álruhás visszavonuláshoz, amely hidat, nagy zavarában, az útközben hallott mondatokból kellett összeeszkábálnia. – Nem forgottam én még ilyen úri háznál, másutt is találok valamely szállásra. Mert régi igaz törvénye a világnak, hogy úrnak úr, szegénynek meg szegény a társa.

Hanem erre a beszélgetésre már megszólalt a ház gazdája is a tornác alól, hogy nem addig van az, mert nála meg az a törvény, hogy ha valaki itt esteledik, legyen az akár mely rendbéli is, hát az itt is éjszakázik! Punktum. Ezzel előparancsolt egy szolgát, hogy segítse le az utast a nyeregből, lovát kösse be az istállóba, s mikor ez megtörtént, erővel bevezette Lajost a felházba. Ott is az asztalfőre ültette, és kikiáltott.

– Piroskám! Hozzál csak egy ital bort a fejér kancsóval!

Na, gondolta Anjou Lajos, ha most majd az a lány hozza be a bort, aki őt a kútnál invitálta, akkor már a nevét is tudja, mert akkor Piroskának hívják. Azután már csak azt kellene megtudnia, hogy szolgáló-e itt, vagy ennek az udvarháznak a kisasszonya. De éppen csak ennyit tudott gondolkodni, amikor már hozta befelé Piroska a kancsót, éppen az ő Piroskája, mert közelebb látásától megint megfélemedezett magáról a király, ha csak gondolatban is, egy pillanatra.

– Nosza, édes lányom – mondta az udvarház gazdája, miközben bort töltögetett az ezüstpoharakba –, mutass emberséget a vendégnek! Nézz utána, s kérdjed a szakácsnét, hogy mivel tudjuk megkínálni a mi utasunkat.

Piroska olyan gyorsan fordult ki a boltozatos felső ebédlőszobából, hogy még csak a szeme se találkozzék ennek a fiatal idegennek a tekintetével, nehogy el kelljen pirulnia, mert poharaik összekoccintásakor látta ő rajta, hogy bármennyire ócska is a dolmánya, az arcát, a poharat tartó kezét nem olyan elnagyoltan faragták ki, mint a Keszi környéki férfiakét. De főleg a nézése, ilyent nem látott még, ilyen élénken fürkészőt sehol se korábban!

Piroska tehát a vendéglátóm lánya, gondolta Lajos csöndes poharazgatás közben, de sokkal tovább megint nem juthatott a gondolataival, mert megint nyílt a nehéz faajtó, s hárman hozták föl a tálakat. Piroska elöl, ő a salátástálat tette az asztalra, s apja intésére mindjárt helyet is foglalt a vendéggel szemben. A többi edényt az öreg szakácsné és egy konyhai cseléd lány hozta, kövér báránysülttel, forró túrós lepénnyel, friss lépes mézzel, ezeket lapos fatálcákon, végül két cseréptálat cirmos nyári almával és korai szagos szőlővel.

– Ne vesd meg, öcsém szegényes konyhám – mentegette vacsoráját a gazda –, hanem a borom, az jó érmelléki fajta, hát így csak egészséggel! – s ezzel megint összekoccintották a poharaikat. – Ejnye, öcsém – folytatta aztán, becuppantva őszes bajuszáról a vörös borcseppet –, azt se kérded, hogy ki vagyok? Hogy kinek iszod a bo-

rát? No, hát hallottad-e már híret a vén Rozgonyinak? Merthogy az egyedül én vagyok, Rozgonyi Pál, a magam személyében! Aztán az úgy illik, hogy most egymás egészségére is igyunk, csak hogy én még nem tudom a te nevedet.

A fiatal király eme felszólításra a szokottnál gyorsabban kapta fel a maga poharát, és koccintotta a Rozgonyiéhoz, hogy ne kelljen azonnal felelnie, s nyerjen egy kis időt, amíg ivás közben kitalál valamit. Ki is találta, hogy mit mondjon, de még nem a maga nevét, hanem most kitérően előbb Rozgonyi uram első kérdésére felelt, hogy hallotta-e már a híret. Hát hogyan hallotta volna! Híres és fontos esemény volt az a rozgonyi csata, amelyben ez a Pál nevű vitéz úgy kitüntette magát, hogy aztán nemcsak a Rozgony nevű falut, de még a nevét is arról kapta az előző királytól. Igaz, hogy az már több mint harminc évvel ezelőtt megtörtént, de hát följegyezték azt pontosan a krónikások, s ameddig csak olvassák a krónikákat, mindig fognak rá emlékezni. Hiszen az ő családjának, gondolta a fiatal király, sokkal sorsdöntőbb volt az az ütközet, mint a Rozgonyiaknak, akármilyen szép falvakat kaptak is utána az ő királyi apjától, s nemcsak fönt Abaújban, de még itt lent a Tisza mentén is.

Ez az utolsó mondat megmaradt gondolatnak a király fejében, de a többit mindet elsorolta, még ki is cirkalmazva, mint az emines diákok a lecke felmondását. Ezek után megint a ház vitéz urára emelte poharát, hogy: „tartsa meg az isten, háza öröme!” – s akkor hozzáfűzte a maga kilétének megvallásához.

– Jaj, biz én nemigen dicsekszem a nevemmel, noha magam is nemesember vagyok. Csak hát tudjuk jól, hogy milyen forgandó a szerencse kereke, és hajh, mi már régen a talpára kerültünk. Otthon, Apátiban csak Csuta György a nevem, de szegény atyám holtáig bizonygatta, s bosszantotta nagyon, mert senki nem hitt neki, hogy a nemzetiségünk Árpád véreből ered. Árpád-vérből, mondogatta, noha csak lányágon.

Rozgonyi erre olyan képet vágott, mint aki régóta gyanít már valamit, s noha az Árpád-eredetre ő is csak elmosolyodott, afféle elnézően megbocsátó mosollyal, mert hiszen ki nem tartja itt magát Árpád apánk maradékának. De azért az neki is feltűnt már, hogy lehet itt egy kis távolság a Csuta György öltözeke és pallérozott beszéde között. Ő eddig inkább valami vándordiákot, kicsapott papnövendéket gyanított a maskara mögött, s most elégedetten látta igazolva lenni emberismeretét. Csakhogy az álruhás vendég éppen abban az egyben nem hazudott, amiért most ő is megmosolyogta: bizony hogy volt benne az Árpád-házi királylányok véreből, legalább egynolcad résznyi.

– Hát, uramöcsém, mert most már szólíthatlak így is mint nemesembert – kezdte lassan s mindjobban elkomorulva az öreg Rozgonyi –, jól mondtad az imént, hogy a kerék hol fel a talpával, hol meg alá fordul, merthogy a szerencse nagyon is forgandó. Látnod, én most éppen nem is panaszkodhatnék rá, vannak szép házaim, még szebb birtokaim, a legszebb gulyáim nekem vannak, magamnak hát meglenne már mindenem...

– Csak éppen a legeslegszebbet nem említ, édes uram, a leggyönyörűbbet? – kapott a szón Lajos, mert ebbe most jól belekapaszkodhatott, kimondhatta, amit már korábban is szeretett volna, csak eddig nem volt rá jó alkalom –, gyönyörű egy lánya van kegyelmednek!

– Éppen ez az, öcsém, éppen ez az! Nekem ez a liliumvirág, ez az egyetlen magzatom az örömöm is, meg a bánatom is. Merthogy most van egy új törvény, amit nagyon is kár volt meghoznia az új királynak! Csak ezt az egyetlenegy nem kellett volna törvénybe tennie a mi felséges urunknak! Nem tudom, hallottál-e róla, de hát tégedet miért is érdekelne már az a bolond törvény? Az pediglen úgy szól, hogy lányágon a birtok már nem örökíthető tovább. Hát kire marad az én sok szerzett jószágom? Civa-kodó rokonokra? Mihaszna idegenekre? Mert amint én meghalok, lelkenek lelke,

Rozgonyi Piroska olyan földönfutóvá lesz, hogy hozzá képest te, szegény Csuta György öcsém, maga vagy a király! Hát ez az én szerencsétlenségem és ez az én bánatom, s elhiheted, hogy nem a magam személye miatt.

E mondatok után úgy nekikeseredett vitéz Rozgonyi Pál, hogy könnyeit rejtve, visszafojtva szavak helyett már csak erős, reszelő köhögés törhetett föl a torkán, amit ismét csak sok kortyolgatással lehetett gyógyítani. Lajos is ivott, bár ha módjával, mert közben azon gondolkodott, hogy mivel tudná vigasztalni a keserű atyát.

– Nagy jó uram! Volt-e már Budán évégett? Mert ha nem, hát fogadja meg a tanácsomat! Menjen egyenest a királyhoz, mondjon el neki mindent, s kérje meg, fiúsítaná egyetlen leányát!

– Fiúsítaná? Ezt a szép lányt?! – hüledezett az atya. – Azt meg hogy csinálná? Még ha király is, attól még nem ő a teremő Isten!

– Azt csak úgy, édes uram, hogy a király mind egy szálíg ráírhatja a Rozgonyi-vagyont Rozgonyi Piroskára, éppen úgy, mintha fiú volna. Mert aki a törvényt hozza, kivételt is csak az tehet.

Ettől a Kesziből nézvést nagyon is bizonytalan kimenetelű, soványka lehetőségtől is egyszerűen úgy megváltozott Rozgonyi Pál kedélye, mintha már megtörtént volna a fiúsítás. Ő máris faktumnak vette budai utazását, a király megértő biccentését, pecsétjét az új adománylevélen, s szokatlan nagylelkűséggel kezdte eltervezni, hogy mármost ő miképpen házasaná ki az így birtokba jutott Rozgonyi Piroskát. Hogy akkor ő bizony nem a gazdagság, hanem csakis az emberség szerint válogatna a vőlegények között, hiszen vagyon lenne itt elég, annyi, hogy még egy ilyen szegény nemesember is sorompóba állhatna az ő lánya kezéért, mint ez a Csuta György. Mert csakis az emberség és a vitézség számít, ismételve egészen megrészegülve az örömtől, s aki vitézi játékon legyőzné ellenfelét, ajándéku kapná a lányt is, meg a birtokát is. Közben pedig úgy méregette a fiatal utas karját, vállát, hosszú derekát, elképzelve a nehéz bajvívópáncélban, hogy a királynak könnyű volt fölfedezni benne a biztatást. „No, öcsém, ha tetszik a Rozgonyi lánya...!”

Lajosnak jólesett ez a rejtett buzdítás, kissé el is mosolyodott zavartan, hogy hát hiszen ha Csuta György lehetne! Csak hát a királynak most nem éppen a házasság a dolga, legfőljb ha a házasság. Igaz is, gondolta józanul, Toldi! Toldi Miklós. Milyen szép pár lennének Piroskával! Erről nem szólt, de a gondolat már megkapaszkodott a fejében, s ameddig még a beszélgetésben elvarrták a vitézi torna szálait, hogy mikor, hol, miképpen lehet azt meghirdetni, majd megrendezni, maradék boruk is elfogyott a fehér kancsóból, s jó éjszakát kívántak egymásnak.

A vendégnek egy emeleti szobában vetettek ágyat, lebontva arról a hűvös, domború dunyhákat és párnákat, s ezekből látni való volt, hogy az elmúlt tél óta vagy isten tudja, hány tél óta nem aludt ott senki. Azok a nagy dunyhák és vánkossok még egy valamikori téli reggel szellőztetését és hűvösét tárolták magukban. Amúgy pedig Lajos egészen otthonosan érezhette magát, négy faragott oszlopon álló mennyezetes ágy volt abban a magányos szobában, de mielőtt belefeküdt volna, tarsolyából pergamenlevelet és írószerszámot vett elő. Leült az ablakpárkány szélére, s azon a párkányon és a hold meg a csillagok fényénél, már ahogy azt más ismert vándoroktól avagy későbbi államférfiaktól is megszokhattuk, megírta a pergamenlevelet, s miután alákanyarította a nevét, és a lapot négyrét hajtogatta, a hátuljára piros viasz is csöpögtetett, s abba nyomta gyűrűjének címeres fedőlappját, mint egy kis pecsétnyomót.

A korai reggeli után még hosszú szívéllyességgel búcsúztatták a házbeliék, majd kiáltak az útra, és addig néztek utána, amíg el nem földte lovas alakját a Tisza menti por.

S amikor már leültek volna, hogy szusszanjanak egyet a visszazökkent időben, Piroska egy pecsétes pergamenlevelet talált az utazó párnája alatt. Leszaladt vele a felső ebédlőházba, ahol az apja másodszor készült reggelizni, tehát már lehajtott egy gyűszűnyit az étvágycsináló szilvóriumából, amikor Piroska olvasni kezdte a levelet. De minthogy két-három nekikezdés után végképp elakadt a latin szavakban, amelyeket ő addig sem értett, az öreg Rozgonyi izgatottan vette át a pecsétes iratot, s abban ez állt:

„*Nos Rex Hungariae, Dalmatiae, et cetera...* elrendeljük, hogy Rozgonyi Piroska, Rozgonyi Pál lánya, fiú gyanánt legyen minden Rozgonyi-uradalom ura és örököse. Neve, címere utódaiban is használatban megmaradjon.

Az Úr 1345. esztendejének Szent Mihály napján Keszi helység határában tartsanak harci játékokat, s azon ki legbajnokabb léssen, nyerje el Rozgonyi Piroska kezét. Ezt így tartja jónak és helyesnek Magyarország mostani királya: *Ludovicus*.”

Rozgonyi Pál nyilván elfelejthette, hogy már másodszor is bekapta a szokott étvágycsináló szilvóriumát, mert amint a felolvasás végére ért, gyors egymásutánban töltött még kétszer a poharába, aztán csak bámult a pergamenre, s ennyit tudott mondani: A király! A királyt veregettük vállon az imént! A levél tartalmára nem is gondolt. Annak már tegnap úgy megörült, úgy megélvezte minden örömét, mintha már ma lett volna.

Piroska meg csak sóhajtozott fehéren: Istenem, Istenem! Szent Mihály napján? De ki lesz vajon a legbajnokabb? Istenem, ki lesz? Csak nem, csak nem...? Jaj, még harminc napnak kell eltelnie addig! Istenem, Istenem!

II. Az elhamarkodott ruhacsere

„*Azt gondoltam: hátha megcserélnék veled,
Fölvéném sisakod, páncéled, fegyvered?...*”
(Arany János)

Szent Mihály napja, szeptember 29-e egy hétfői napra esett az 1345-ös esztendőben, de már vasárnap reggeltől gyülekezett a népség Keszi határában, mert annak a ragyogó csillag mellett megírt királyi levélnek gyorsan híre szaladt az országban. Lajos királynak pedig személyes gondja volt rá, hogy tudjon arról, akinek tudnia kell, s szeptember közepétől egyre gyakrabban kérdezett rá a budai palotában forgoló Toldira, hogy „no, fiam, Miklós, hát hogy lesz Rozgonyinál?” De Toldi Miklós már méltatlannak tartotta magához az efféle harci játékokat, mert hát játék az csak, ha neki egy lányért meg a hozományáért kell verekednie. Még ha csupán tornavirtusból, az más, akkor még meg is leckéztetné kissé vitéztársait, de hogy ingyen vegye el mástól, ami neki nem is kellene? Azt már nem! Ha tétre megy, akkor neki tisztességtelen dolog kiállnia, meg aztán el is rontaná az egybegyűlt kíváncsiskodók mulatságát, hiszen ki sem mer állni ellene senki. Vagy ha valamelyik tudatlan és mohó ifjú mégis megpróbálkozna a viadallal, hát az csak addig tartana, ameddig a két ló a porond közepéig vágat. Úgyhogy a király kérdéseire csak a fejét ingatta, de nem felelt.

Amikor meg a keze alá adott lovagok kérdezték, unszolták, hogy hiszen csak egy újját kell kinyújtania a virágszálért, és hát nem is leszakítani kell azt, hanem meghagyni a maga szárán, gyökerén, mert nagyon is jó helye van annak abban a szép fekete földben, amelyik szinte határos a Nagyfaluhoz tartozó Toldi-birtokokkal – akkor már ingerülten mordult rájuk. Hogy hagyják őt békén ezzel a bolondsággal! Nincs neki szüksége semmire, asszonyra meg kiváltképpen nincsen. Ő katonáember, s ha ma itt,

holnap ott, csak sírna utána feleség is, meg a gyerekfalka is, valahányszor kihúzná a lábát hazulról. Hát ő aztán felé se néz az efféle vásári léháskodásoknak!

Hanem amikor elközelgett Szent Mihály napja, Anjou Lajosnak nagy kedve támadt lemenni ismét Keszibe, hogy vajon mi lesz abból a kis bolondságból, amit az a bizonyos Csuta György indított el a baldachinos szobában? Meg aztán Rozgonyiékra is kíváncsi volt, az ábrázatokra, amikor viszontlátják majd Csuta Györgyöt fényes kíséret közepén. Abból a fényes kíséretből pedig, akármennyire vonakodott, nem lehetett kihagyni Toldi Miklóst. – Vívsz, nem vívsz, te dolgod – parancsolt a király –, de el fogsz jönni velem!

A már említett nagybecsű forrásmunkák azt állítják, hogy „Rozgonyi lakása nem valami fényes”, bár ezt inkább csak úgy kell érteni, hogy a királyi lakhoz vagy néhány budai tányérnyaló lakásához képest, mert amúgy, legalábbis a leírások szerint, kőből épült és tekintélyes méretű nemesi udvarház lehetett, amelynek „sok henye kőtámasz terhelte oldalát”. Vagyis, vágja rá ma az építészeti stílusokban jártas utazó, a kor divatjának megfelelő gótikus lakóház volt, amelyekből nem sok maradt meg Európában, mert jobbára már csak a korabeli templomok őrzik azt az építészeti divatot, hogy külső kőbordákkal támasztották meg a magas falakat. Igaz, hogy kényelmes lakószoba kevés volt azokban a házakban, mert legtöbb helyisége különböző dolgok raktározására szolgált éppen úgy, mint a városok lakótornaiban. Csak amíg ott az egymás nyakára épült házak miatt fölfelé terjeszkedtek, itt, Kesziben, a Rozgonyi portáján volt hová terbélyesedni.

Csakhogy bármekkorára hasasodott az a kőház, s ha minden kamráját szobává alakítja is Rozgonyi Pál, annyi vendéget ott úgysem tudna elhelyezni, ahányan fényes lovagok és nemes kisasszonyok érkeztek a Szent Mihály-napi bajvívásra. Ezért aztán nagy cifra sátrakat állíttatott fel a háza körüli füves térségeken, a sátrak oszlopait, deszkafalait szőnyegekkel vonatta be, s a legszebb és legnagyobb sátor olyan volt, hogy abban a királyt is, kíséretét is szégyenkezés nélkül vendégelhette. Mert nagyon bízott benne, hogy maga Lajos király is megtiszteli az ő házát ezen az országos hírű viadalon. A füstös konyha is kiköltözött a házból, és vasárnap hajnaltól három helyen is forgatták a hízott ökröket a nyárson, megadva a módját az ökörnek is: hasába egy kakukkfűvel jól megszórt kövér juhot, abba meg egy füstölt szalonnával tűzdelt és almával kitömött kappant varrtak. Úgy sült együtt a három állat, s nem csupán a más-más ízű hús egymást biztató párája miatt, amely párákat az ökörre locsolt vörösbor még tovább bolondított, hanem mert tudvalevően úgy kell azt ellenőrizni, hogy akkor sült meg jól az ökör, amikor már legbelül a kappan is porhanyós.

Lajos király és páncélos kísérete már szombaton elindult Budáról, estig elérték Kompoltig, ott megszálltak a várkastélyban, s hajnalban indultak tovább. Úgyhogy korabeli szóhasználat szerint „kenyérebédájban”, amit közönségesen csak tízórainak kell érteni, a közelgő lovagok előtt már feltűnedeztek a cifra sátrak sávcsúcsai, már hallották a visító sípok és dörmögő dobok hangjait; mintha a bolondozó délibáb valami pogány mór táborot mutogatna nekik az árvalányhajas puszták fölött. Rozgonyi eléjük lovagolt, szinte túlzott reverenciával köszöntötte a királyt, s mindjárt a leggazdagabb sátorba vezette őket. Ott már meg volt terítve egy hosszú asztal, a kupákba maga a háza kezdte volna töltögetni a bort, de a szomjas lovagok legnagyobb bánatára Lajos király azt mondta, hogy ők bizony nem is isznak, nem is esznek addig, amíg el nem mennek a templomba, s a vasárnapi szentmisén nem imádkoznak Szent Mihály arkangyalhoz, hogy vérontás vagy nagyobb baleset nélkül sikerüljön ez a mai nemes lovagi torna. Amikor pedig meghallotta, hogy az itteni templomot Szent László király

tiszteletére építették és szentelték föl még III. Béla királyunk idején, akkor az ifjú Anjou Lajos leszállt a lóról, hogy gyalog közelítse meg azt a szentelt helyet, s elvárta ezt nemcsak a lovagoktól, de az egész vendégseregétől is, mert őneki a szent király nemcsak rokona és királyi elődje volt, de egyszersmind lovagi példaképe is.

Mise után szépen visszasétáltak a szőnyeges sátrakhoz, ahol aztán a szomjasak ihatnak, az éhesek falatozhattak kedvükre, ám a sorompóba álló lánykérő lovagok csak módjával, mert hiszen nagyon megtelt hassal nemigen lehet már verekedni. Az első összecsapásokra pedig még kora délután akartak sort keríteni, mert hát nagyon sok volt a jelentkező bajnok, s így sok összecsapásnak kellett még megtörténnie. Mert aki végül „a legbajnokabb” lesz, annak három ellenfelét kell majd legyőznie; ezáltal pedig a sok még úgy megsokszorozódhat, hogy jó, ha hétfő délutánra kihirdethetik a nyertes vőlegényt. Ezért mire a lovagok és kísérő családtagjaik az imádkozó népséggel együtt visszatértek, a szolgák szép aranylő fővennyel fedték be a porondot, festett korlátokkal elkerítették a sátraktól, a tanult bajmesterek botokkal turkálták föl a fővenyt, hogy nincs-e alatta valami álnok tör vagy hurok, nehogy megcsúfolják a lovagok becsületét. Végül jelentették a magas bársonyszékekben ülő „igazlító” bírának, hogy kezdődhet a lovagi torna. – Vitézek, daliák, a sorompó nyitva! – kiáltott a senior bíró, erre a kürtösök megfújták a harci jelet, hogy ettől a perctől kezdve a sorompó előtt sorjázó, csillogó vértékben és címeres nyeregtakarókban pompázó lovak és leeresztett sisakrostélyos lovagjaik jelentkehetnek a viadalra.

Ennek azonban szintén rendje volt: a lovagok előbb nyílvesszővel sorsot húztak, hogy melyik páros kezdje el a tornát. Aztán a két szerencsés ünnepélyesen az emelvény elé léptetett, kivont pallosukkal üdvözölték a királyt, a túlsó oldalon a szüzek és dámák tarka koszorúját, majd bediktálták nemzetségük lobogójának és címerállatának színét és fajtáját, amit a segédkező bírák egy-egy öreg könyvben följegyeztek. Butkai, Lorántfi. Ezt elvégezvén, a két dalia a porond két végpontjára ügetett, a bajmesterek kijelölték a távolságot, ahonnan vágatva egymásra rohannak. Előbb ki-ki a másik pajzsát vette célba a tompa dárdával: a pajzsok megkondultak, gazdáik kissé hátradőltek, de nyeregben maradtak, s visszafordulva ismét beálltak a kezdővonalra. Másodjára az „olaszdőfést” próbálták; a bajmesterek magas deszkapalánkot állítottak a porond közepére, s afölött vagy azt áttörve kell az ellenfelet nyergéből kivetni. De mert ekkor sem bírt egymással Lorántfi és Butkai, következett az „ösi magyar mód”: hegyes acélvégű rúddal vágattak egymásnak, s azt vagy kivédi az acéltárcsa, vagy átfürödik rajta, s akkor csak a mellvértben, a páncélingben, netán a vállcsontban áll meg a bajvívófa acélhegye. Ennek a dőfésnek már nem bírt ellenállni Butkai tárcsapajzsa, ő maga is lezuhant a homokba, s jelezte, hogy megsérült, így a gyalogharcot már nem akarja folytatni.

Lorántfinak elkönnyveltek egy győzelmet, s hiába lett volna Kompolti és Pohárnok a második páros, a győztes Lorántfinak kellett egyikükkel vívnia, s akkor megint sorsot húztak. A szerencse Kompoltinak kedvezett, az ő zászlódíszét is bejegyezték a bajvívókönyvbe, majd Lorántfival együtt végigjárták az illő köszöntéseket, s csak ezután kezdhették a viadalt. A második összecsapáskor a már fáradó Lorántfi valahogy fönnakadt az olasz palánkon, lova elszabadult, s minthogy a lovagot csak segédek tudták kiszabadítani a deszkaroncsok közül, így Kompolti nyerte meg a párviadalt, s készült összecsapni Pohárnokkal.

Toldi Miklós annyira unta ezeknek a vidéki magánlovagoknak az ügyetlenkedését, hogy már nézni se bírta tovább, fölállt a király mögül, s bement a maga sátorába. – Hát mit keresek én itt? – dühöngött magában. – És meddig fog ez még tartani, Úr Is-

ten! Minek is jöttem ide? – mondogatta, s türelmetlenül járkált a sátor szőnyegén. – Honnan került elő ez a sok cifra páncélos pulya? Hej, csak kerüljenek egyszer a kezem közé!

– Mi bajod, levente, hogy oly nagyokat lépsz? – kérdezte tőle Tar Lőrinc, aki Toldi mögött szintén kiosont a testőrök közül. Mert ez a Lőrinc hiába szolgált a király körül, csakis pártfogója közelében érezhette magát biztonságban, csak az ő válla mögül mert visszavágni a különben állandóan ugrató társainak, akik, ha Toldi nem hallotta, mindenféle gúnyneven nevezték. Hogy téstaképi rongyzsák, porcogós malacsült és más efféle csúfságokat. Pedig régi, híres család sarja volt, s egyik őse állítólag még a Poklot is megjárta, hanem ez a mostani Tar Lőrinc eléggé gyáva és hozzá sete-suta ember volt, s nem is csak úgy képletesen szólva, de valóságos értelmében is, merthogy balkezes. No hiszen ez a balogság is elegendő okot adott társainak a gúnyolódásra.

Toldi először nem is válaszolt az alázatosan pajtáskodó Lőrinc kérdésére, csak ránézett, s aztán már nem is rá, hanem a páncélos öltözetére, s azon gondolkodott, hogy hiszen lehetne itt valamiféle bolondságot csinálni, megtréfálni ezeket a mezei lovagokat.

– No, Lőrinc fiam, bújj csak ki abból a vasöltözetből! – szolt Miklós hunyorítva –, úgy látom, termetre egyformák vagyunk, hadd szerzem meg neked a Rozgonyi lány hozományát! Csak el ne mozdulj innen, míg vissza nem jövök, mert különben elrontod a tréfát, s akkor jaj neked!

– Dehogy, dehogy, Miklós bátyám! – hebegte Tar Lőrinc, s ettől még vörösebbek lettek puha arcában a szeplők –, csak hát tudod, én balkezes vagyok, s így könnyen kitudódhat a turpisság.

– Nagyon is jól tudom én azt – felelte Toldi, hangjában egy kevéske gúnyval –, majd bal kézzel vívok, ne rettegj!

Amikor a Tar nemzetség zöld-fehér zászlajával s a zászlómezőben egy csipegető varjúval újabb vitéz jelentkezett a sorompó gémrúdjánál, kedélyes lárma hullámozott végig a vendégek karzatán. No, Lőrinc, jól kifogtad elsőre! – hahotáztak mindenfelől –, a te bágyadt varjúdat hamar felőrlik a sárkányfogak! Mert ismerték jól ezt a címet, akár ne is jelentkezzék az írkokoknál, mert már jegyzik is befelé, ahogy kisorsolt ellenfelét is, a sárkányfogcímeres Bátor vitézt. A Bátor nemzetségből való Apor először röstelkedett, hogy éppen ezt a suta varjút kapja ellenfelül, de aztán ő is csak nevetett rajta, amikor az csetlő-botló lovával megállt az indítóvonalnál. Bal kezében csak imbolyog az ügyetlen öklelőfa, tán föl se tudja majd emelni, amikor pedig megpróbálta, mert a kürtjelre föltartott kopjával kell elindulniuk, hát az úgy remegett föl s alá, akár a bólogató kútgém. Így vágattak egymás felé, miközben Apor rezzenetlen dárdája egyenest a bágyadt varjúra szegeződött. Ám abban a pillanatban, amikor elérte volna, a varjú gazdája rándított egyet a bal vállán, ettől az iromba öklelőrúd meg mintha kiesne a kezéből, s pontosan Apor lovának mellső lábai közé. A szegény ló vértesszügye hatalmasat csörrent a nehéz rúdon, ágaskodva kissé fel is kúszott rá a lendülettől, s akkor a balkezes bajnok, mintha csak szénát forgatna, kifordította az öklelőfát. Bátorbéli Apor ártatlan lova pedig oly megadóan dőlt az oldalára, akár egy ledöntött vasszabor, maga alá szorítva lovasát.

– Micsoda véletlen! Micsoda balszerencse! – ugráltak fel helyükről a hitetlenkedők. Szerencsére nem történt nagyobb baj, csak annyi, hogy Apor combja, lábszára kissé megzúzódott. Csontja nem törött sehol, de aznap már nem kíváncozott nyeregbe. Megtapsolták azért, és megtapsolták a másikat is, mint a viadal nyertesét, végül még biztatták is nevetve: – Rajta! Ne félj, Lőrinc!

Toldi pedig úgy tett, mintha ettől a buzdítástól kapna nagyobb bátorságra, derekát

kezdte egyengetni, már szemre is délcegebben ült a lován, de azért még igyekezett utánozni Tar Lőrinc esetlen testtartását. Akkor már azok következtek a sorban, akik egyszer győztek, egyszer meg lehuppantak, s elsőként Lorántfi ugratott elő, aki korábban olyan szerencsétlenül akadt fel az olasz palánkra. De mivel sérülést nem szenvedett, gondolta, hogy ezt a lány hústornyot ő most az első kopjatoréskor kiveti. Azzal már meglesz a két győzelme, harmadikra meg visszavághat Kompolti Adorjának a palánk miatt.

Szabályosan vágattak egymás felé, most már Toldi is feszesebben tartotta bal hóna alatt az irdatlan dorongot, megcélozva vele Lorántfi pajzsának rézgombját. Félúton csattantak össze, Toldi egy kicsit oldalra billent a vállát ért ütéstől, de azért a helyén maradt, Lorántfit viszont mellvértjének csúcsos közepén találta meg a kopjafa, így a lovag se jobbra, se balra nem mozdult, hanem csak szépen leszánkázott a ló farán. Olyan simán és egyenesen, ahogy enyhüléskor a háztetőkről csúszik le egy nagyobb hótömeg. A riadt állat meg felrúgott hátsó patáival, messzire taszítva a kiütött lovas.

– Jól van, Lőrinc, ez már két győzelem! – kiáltottak felé meglepett elismeréssel. – Nahát, ki gondolta volna! Még ilyet?! – Közben a hölgyek karéjából virágcsokrokat dobáltak a porond feldúlt főenyére, s azt a lovagnak illendő dolog megköszönnie. Pecosen körbelovagolt hát, megint gondolva rá, hogy utánozza a Tar Lőrinc gyermekgyermekességét; nézegesse sisakrostélya mögül a lánytábor tapsolót, de csak olyasmifanyalgással, ahogyan az étvágytalan gyermek turkál az ételében. Hanem aztán egyszer csak megpillantotta a menyasszonyt, akit ő látni sem akart korábban, most meg, nem is érti, alig tudja róla levenni a szemét! Mi ez?! Egyszerre elfelejtette fölvelt szerepét, s hogy jobban láthassa a lányt, fölcsapta a sisakrostélyt, bár ha csak egy pillanatra. Hiszen ez szabálytalan, mert aki fölfedi arcát a torna vége előtt, kizárhatják a további küzdelemből. Neki pedig lesz még egy ütközete, méghozzá azonnal, mert Kompolti Adorján akkor már ott ágált a porond másik végén. – No, no, Lőrinc! – kiáltotta felé –, jössz te csak onnan! Még nem tiéd a szép eladó leány! Még kérőnek itt vagyok én is!

Ha csak egy pillanat vagy akár ha egy óra, Rozgonyi Piroskának elegendő idő volt az, hogy megforduljon vele a világ. – Hiszen ez nem csupasz képű, nem puffedt és vörhenyes, amint azt társnői Tar Lőrincről állították! – emelkedett benne a lélek. – Hisz ennek szép bajsza van, napbarna inas arca, a szeme pedig?... akár a vasszigony! De mit bóklászik ott? Jaj, szól a kürt már!

Toldi valóban csak bóklászott most a lánykaréj meg az indítóvonal között; csak lova száját rángatta jobbra-balra a zabolával, hogy a szerencsétlen jószág már azt sem tudta, merre menjen, s prüszkölve ágaskodott. Mert már Toldi se tudta, hogy most ugyan merre. Ezt a lányt, ezt szerezz meg ő annak a fajankónak?!

A lovagok karzatáról újabb hahota kísérte ezt az ügyetlenkedést, a mafla Lőrinc gyámtalanságának vélték, aki most majd emiatt kóstolja meg a porond főenyét. – Úgy, úgy – nyugtázták már jó előre –, a jegenyék sem nőnek az égig! – Toldi csak erre a hahotára ocsúdott, a kürt utolsó hangjaira ugratott a maga kimért vonalára, de akkor már Kompolti Adorján megindult felé. Miklós ösztönösen kapta át jobbja az öklelőfát, s megeresztette a magára talált paripa zabláját.

– Hát mégsem „balog”! – szállt föl egy könnyű sóhaj Piroskából, aki csak most kezdett el szorongani egyvalakiért.

Most aztán már igazán nem kellett volna szorongani azért az egy vitézért; Toldi most már maga vívott, magáért s dühből. Nem is a gyanútlan Kompolti Adorján ellen, de inkább a sete-suta Tar Lőrinc ellen vagy még inkább makacs és ostoba önmaga ellen. S amikor elérte ellenfelét, olyan erővel taszította mellen, hogy az szegény mintha nye-

reg helyett addig egy lekapcsolt rugón ült volna, s a hatalmas ütés kioldja a rugó zár-szerkezetét, föl pattant a levegőbe, s messzire repülve elterült a porond sarkában. Mozdulni sem tudott aztán, csatlósok húzták ki a fövenyről, páncélos lábfejjével két mély barázdát szántva egészen a sátoráig.

Toldi már nem törődött sem az éljenzésekkel, sem a meglepett vagy irigykedő felkiáltásokkal, nem hallotta a hangosodva terjedő babonás riadalmat, hogy „belebújt a sátán”, hogy hiszen ez a Tar Lőrinc nem is a mostani, hanem éppen hogy az a régebbi, a pokoljáró, ennek a nagypapa, aki Belzebub segítségével visszajött a túlvilágról, megvívni Piroska kezéért a sete-suta unokája helyett. Toldi ebben a zűrzavarban átugratott a sorompón, s a sátrak mögött ellovagolt a Tisza felé.

Fogalma sincs, hogy hova vágjat, mit keres, mi elől menekül. Valami nagy zavar volt benne, amivel nem tudott mit kezdeni, mert soha nem tapasztalt korábban hasonlót, s majd' egy órányi vágta kellett ahhoz, hogy lecsillapodjon, rendezze a gondolatait: hogy most mit tegyen, mi lenne a legjobb? – Persze – indult el egy gondolatsoron –, odaállhatnék a király elé meg az egész népség elé ebben a varjús maskarában, hogy bocsánat, felség, bocsássatok meg, vitézi társaim, bocsássatok meg, honunk szép hölgyei s mind ti gyönyörű szüzek, és bocsáss meg nekem, Rozgonyi Piroska! Ím itt vagyok, Toldi Miklós vagyok, rossz tréfa volt, amit elkövettem ellenetek, a lovagi becsület ellen, magam ellen, de szánom-bánom a bűnöm, és most szeretnék megvívni Piroskáért a magam fegyvereivel, mert én szeretem Rozgonyi Piroskát!

Szeretem? – döbrent meg saját gondolatától, mert ilyet se mondott még soha senkinek és senki ember lányáról. – De szeretem-e? – kérdezte magában már a visszafelé ügetés közben. – Hiszen csak egy pillanatra láttam, s azért, mert megtetszett, azért már vegyem el feleségnek? Egy villanásért, egy fellobbanásért? Ezért már föl kell lebbenteni a fátylat a magam becsstelenségéről? Kockára tenni a híremet? Azt nem lehet!

A király persze megbocsátaná – csavart még egyet Miklós a gondolatán –, Lajos érte a tréfát, meg akarta is, hogy sorompóba álljak, az első perctől azt akarta. Igen, igen, ő megbocsátaná, ő még örülne is neki. Hallottam én már ilyen történetet, valami széphistóriában, bizonyos Trisztán nevű lovagról meg a szerelméről. Igen, igen, maga a király mesélte el egyszer, hát ő biztos, hogy megértene és megbocsátana nekem. Jó, de magamnak megbocsátok-e? A magam tisztességével, a magam becsületével, azzal hogy fogok egyezkedni? Tolvaj módjára bújtam a más címere mögé! Annak pedig nem szabad kitudódnia! Mert tolvaj nem vagyok!

Ekkor ért vissza a saját sátorához, s egy kicsit még tűnődött, hogy most hát akkor hová, majd gyorsan leugrott a lóról, a kantárt odadobta egy kőszá csatlósnak, és belépett a sátorba. Ahogy meglátta az ott kuksoló Tar Lőrincet, aki izgalomban már izzadt-ra tördelte kézfejtét, s olyan csapzott volt, mintha saját maga vívott volna; ahogy Toldi ránézett arra a szerencsétlen máléra, és Rozgonyi Piroskára gondolt, megint összefacsarodott a szíve. Ennek, ennek azt a lányt?! Órület! De hogy meg ne gondolja magát, gyorsan ledobálta magáról az idegen fegyverzetet, s rá mordult Lőrinc: – Öltözz! – Az zavartan kapkodta magára a páncélt, sisakot, az ízelt ujjú vaskesztyűket, s amikor kész volt, megállt Miklós előtt, mint parancsosztáskor.

– No, Lőrinc! *Van* szép feleséged – kezdte rekedt hangon Miklós, föl se nézve ültében a bajtársára. – De javaslom, becsüld meg, ápd, őrizd, mert a szememet rajtad tartom! Ha annak a lánynak csak egyszer görbül a szája panaszosra, hát akkor, ismersz, akkor azt a szennyet, ami most, miattad, lovagi páncélotomat érte, a te véreddel fogom lesikálni! Csöndet! – mordult rá ismét, amikor az égre-földre kezdett fogadkozni. – Ne szólj! Én megmondtam! Elmehetsz!

Tar Lőrinc varjús címerével, hóka zászlajával, leeresztett rostélyú sisakban boldogan lovagolt ki a küzdőtérre, ahol már rég nem volt küzdelem, ahol már csak az ünnepi díjosztásra várták. Bársonnyal bevont emelvényen magas székében ült a király, jobbán-balján a bírálók és a bajmesterek, előtte pedig alacsonyabb székben az öreg Rozgonyi és a nap fődjája: Rozgonyi Piroska. Társnői között bizalommal várta a bajnokok érkezését, előbb csak tüntessék ki szépen az egyszer nyerőket is, Lorántfit, Kompoltit, Pohárnokot, ő most már mosolyoghat rájuk is, amikor felvonják a sisakrostélyukat, bármilyen lesz is az ábrázatok. Mert végül majd jön az ő bajnoka, az a háromszor győztes, akinek ő már az arcát is láthatta! S amikor feltűnt a zöld-fehér zászlót lobogtató páncélos lovak, illik, nem illik, Piroska előre elmosolyodott.

Úgy lett, előbb szépen kitüntették a kisebb bajnokokat, mindegyik kapott egy-egy hímes övet, boglárt, sisakforgót valamelyik kisasszonytól, s ráadásként Lajos király meghívta őket a maga bandériumába. Nagy kitüntetés volt ez és nagy jutalom, talán még nagyobb is, mint a kisasszonykezekről hímzett díszövek. Amikor aztán a „legbajnokabbra” került a sor, és ott állt zárt sisakban a király előtt, Lajos visszajáról kezdte a jutalmazást.

– Nos hát, Lőrinc fiam, téged nem hívhatunk meg a csapatunkba, mert te már eddig is a király lovagja voltál. Ezért a te mai győzedelmeskedésed dicsőség mindnyájunknak, bár – nem úgy ütött ki, ahogy én akartam. Mindegy, mert szerencse is segíti a jó katonát, így jutalmadat te is megérdemled. Ám azt a legnagyobb jutalmat nem tőlünk kaphatod meg, hanem vitéz Rozgonyi Páltól, és tőlünk nem is teneked, hanem gyönyörű arádnak jár ma kitüntetés. Felsőleges anyám kérésére Rozgonyi Piroskát udvarhölgyei közé fogadjuk, s a királyné fogja gondját viselni a menyegzőig. Most pedig, mint „legbajnokabb” e mai viadalon, vedd át jutalmadat, és mutasd be neki magadat is!

A király kíséretének nem volt meglepetés az a látvány, ami eléjük tárult a felcsapott rostély mögött, a Rozgonyi rokonság is csak fürkészve nézte a puha, szeplős arcot, de Piroska döbbsen meredt rá, s kis híján összerogyott. – Nem ő, nem ő volt! – sikoltott benne az ijedség, a megszégyenülés, a szokatlan fájdalom. – De akkor hol van az, aki érte vívott ebben a páncélban, ezekkel a fegyverekkel? Már nincs is itt, már elment, csak addig volt itt, amíg odadobhatta őt, mint holmi letépett mezei virágot egy csúfságos idegennek? Miért játszott vele? Hát nem látja ezt senki, ezt a hatalmas csalást? Szólani kellene, még most kellene szólni, amíg mindenki itt van, amíg tanú is akad rá, amíg meg nem történik valami jóvátehetetlen!

Anélkül, hogy köszöntötte volna az elébe álló lovagot, reszketve ült vissza a székbe, és sápadtan nézett maga elé. Mert nem lehet már szólni, és nincs is kiért szólni. Azért szóljon, pereljen, tanúsítson, akinek ő nem is kellett? Hiszen látták egymást! De hát nem, nem. Hát akkor ő se szól, akkor neki sem kell. Nem, nem. Erre a sok *nemre* aztán megeredtek a könnyei, akárhogy próbálta, nem bírta visszatartani őket, csak folyt le a kis sós patak, végig az arcán. Akkor már mindenki azt a kicsiny patakot nézte, Anjou Lajos is hozzáfordult, hogy mi a baj, mi bántja, és csak szóljon neki, ha netán nem akarna felesége lenni a király lovagjának. Mert ő mindent el tud intézni, és ő el is akar intézni mindent Rozgonyi Piroskának, mert a király, éppenséggel úgy, amiként *Csuta György* is, nem akarja, hogy bármiben panasza legyen.

Piroska a Csuta György név említésére felemelte az arcát, szigorúan, majdhogynem szemrehányóan nézett a király szemébe, és összeszorított szájjal csak intett, hogy nem, köszöni, nincs semmi panasza. Azután felállt, és gyenge madárhangon, de azért jól hallhatóan kijelentette: – *Akarok* Tar Lőrinc felesége lenni.